

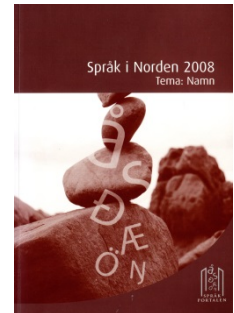
Sprog i Norden

Titel: Den islandske navnelov

Forfatter: Haraldur Bernharðsson

Kilde: Sprog i Norden, 2008, s. 59-73

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Forfatterne og Netværket for sprognævne i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Den islandske navnelov

Haraldur Bernharðsson

Den nugældende navnelov i Island, lov nr. 45 fra 1996, trådte i kraft den 1. januar 1997. Loven gør krav om fonologisk og morfologisk tilpasning af navne af udenlansk oprindelse og islandsk retskrivning. Loven fortsætter også et forbud mod optagelsen af nye efternavne som har været en del af islandsk navnelovgivning fra 1925, men indfører en ny kategori af navne, mellemnavne, som ikke har været tilladt i tidligere navnelov i Island. I den islandske patronymtradition vælger man at bære sin fars eller sin mors fornavn som patronym, og langt de fleste bærer deres fars navn. En af nydannelserne i den nugældende navnelov er at det ikke længere er nødvendigt at vælge enten sin fars fornavn eller sin mors fornavn som patronym; nu er det muligt at bære to patronymer og dermed begge forældres fornavn.

Efter en kort historisk oversigt om islandsk navnelovgivning beskrives her nogle af de vigtigste artikler i den nugældende lov: om personnavneudvalget og navnelisten, om fornavne, om mellemnavne, om patronymer og om islandske statsborgere af udenlandsk oprindelse og deres ret under den islandske navnelov.

Den første lov angående islandske personnavne blev vedtaget i 1913 (lov nr. 41/1913) og opstod midt under en heftig debat om efternavne (se Guðrún Kvaran og Sigurður Jónsson frá Arnarvatni 1991: 70–81). Mange anså efternavne for at være en uvelkommen udenlandsk indflydelse og en trussel mod den islandske patronymtradition (se nedenfor), mens andre påstod at menneskets frihed til at optage et efternavn ikke kunne begrænses. Den sidstnævnte gruppe gik af med sejren og under loven fra 1913 blev efternavne tilladt. Men diskussionen fortsatte og i 1925 trådte en ny lov i kraft (lov nr. 54/1925) som nedlagde forbud mod optagelsen af nye efternavne.

Loven fra 1925 blev ikke systematisk gennemført, og mange nye efternavne blev optaget. Tre gange blev der fremlagt et lovforslag i Altinget til en ny navnelov, i 1955, 1971 og 1981, men disse forslag blev aldrig til en lov. I 1989 blev der nedsat et udvalg for at revidere navneloven; udvalgets lovforslag blev vedtaget

som lov nr. 37/1991. Loven fra 1991 var meget mere udførlig end loven fra 1925. Den ældre lov beskrev at et fornavn skulle være islandsk og derfor blev udlændinge, som fik islandsk statsborgerskab, nødt til at kaste bort deres oprindelige navn og optage et islandsk navn. Denne betingelse blev stærkt bestridt. Ifølge loven fra 1991 skulle udlændinge, som fik islandsk statsborgerskab, derimod optage ét islandsk fornavn som tillæg til deres oprindelige fornavn som de kunne beholde.

Loven fra 1991 beskrev at et fornavn skulle være islandsk eller have vundet hævd i det islandske sprog. Denne betingelse blev kritiseret, fordi den beskrev at fornavne af udenlandsk oprindelse kun kunne optages hvis de kunne betragtes som traditionelle i det islandske sprog, selvom de var helt tilpasset til det islandske sprog, både fonologisk og morfologisk set og havde en helt islandsk skrivemåde. Definitionen af et "islandsk" navn var også omstridt (se Halldór Ármann Sigurðsson 1993 med henvisninger). Blandt forbedringer i loven var bestemmelsen om oprettelsen af et personnavneudvalg som skulle udgive en liste med godkendte navne og træffe afgørelse vedrørende personnavne.

Et nyt udvalg blev nedsat af justitsministeren i 1993 for at revidere loven og et nyt lovforslag blev fremlagt i Altinget. Det blev vedtaget som lov nr. 45 fra 1996 og trådte i kraft 1. januar 1997. Lovforslaget og bemærkninger til loven findes i *Alþingistíðindi* A 1995–96:661–92, men også på Altingets hjemmeside (<http://www.althingi.is>) samt et referat fra debatten i Altinget, betænkning fra Rets- og Kirkeudvalget og selve loven nr. 45/1996.

Personnavneudvalget og navnelisten

Ifølge navneloven fra 1996 (artikler 21–23) skal justitsministeren nedsætte (til fire år ad gangen) et personnavneudvalg med tre medlemmer: én udpeget af Islands Universitets humanistiske afdeling, den anden udpeget af Islands Universitets juridiske afdeling, og den tredje udpeget af Islandsk sprognævn. Personnavneudvalgets opgave er blandt andet at offentliggøre en liste med godkendte pige- og drengenavne, samt mellemnavne, være rådgivende om personnavne, blandt andet til præster, det centrale personregister og forældre, og træffe afgørelse i sager vedrørende personnavne ifølge navneloven. Personnavneudvalgets navneliste (*mannanafnaskrá*) indeholder godkendte fornavne og mellemnavne, samt en liste af afviste navne. Listen, samt udvalgets kendelser, er tilgængelig på <http://www.rettarheimild.is/mannanafn>.

I loven er der nogen gange henvisning til hævden. I bemærkninger til lovforslaget findes retningslinjer for afgrænsningen af begrebet "hævd" i loven, og det

anbefales at personnavneudvalget skal fastsætte arbejdsregler for tolkningen af begrebet. Nuværende udvalg bruger de følgende arbejdsregler, bygget på bemærkningerne til lovforslaget og ældre arbejdsregler (anerkendt på udvalgets møde den 14. november 2006, se udvalgets kendelser på <http://www.rettarheimild.is/mannanofn>).

(1) Et navn af udenlandsk oprindelse betragtes som traditionelt i islandsk såfremt det opfylder én af de følgende betingelser:

- a. Navnet bæres nu af mindst 15 islændinge.
- b. Navnet bæres nu af 10–14 islændinge hvoraf den ældste er mindst 30 år gammel.
- c. Navnet bæres nu af 5–9 islændinge hvoraf den ældste er mindst 60 år gammel.
- d. Navnet bæres nu af 1–4 islændinge og forekommer i folketællingslisten 1910. Navnet bæres ikke af nogen nulevende islænding, men forekommer i mindst to folketællingslister fra 1703–1910.

(2) Med *islænding* menes dem som har fået statsborgerskab uden ansøgning og har, eller har haft, fast bopæl i Island.

(3) Et fremmednavn kan betragtes som traditionelt, selvom det ikke forekommer i folketællingslister, hvis det har vundet en plads i islandsk kultur. Et navn har vundet en plads i islandsk kultur hvis det forekommer i almindeligt kendte værker, originale eller oversatte, i en form som ikke er i modstrid med det islandske sprogsystem.

Fornavne

Lovens kapitel tre handler om fornavne. Hvert barn skal få mindst et og højst tre fornavne, ifølge artikel 4. Lovens betingelser for dannelsen af et fornavn beskrives i artikel 5. Disse betingelser består af fem punkter, som anføres i (4):

(4)

- a. Et fornavn skal have en endelse i genitiv eller have vundet hævd i det islandske sprog uden en genitivendelse.
- b. Navnet må ikke være i modstrid med det islandske sprogsystem.

- c. Navnet skal skrives i overensstemmelse med almindelige islandske retskrivningsregler, undtagen de tilfælde hvor en anden skrivemåde har vundet hævd.
- d. En pige skal få et kvindenavn og en dreng skal få et mandsnavn.
- e. Et personnavn må ikke dannes på en måde der kan gøre navnebæreren fortræd.

Den første betingelse, i (4a), stiller et krav om en endelse i genitiv. Formålet med den er at bevare den islandske tradition at bruge farens eller morens fornavn i genitiv med tilføjelsen af *-son* 'søn' eller *-dóttir* 'datter' som efternavn (patronym). Et barn som har faren *Guðmundur* eller *Sigurður* kan nævnes efter sin far, som vist i (5a–b) fornedet med genitivendelsen i fed type. På samme måde kan et barn, som har en mor ved navnet *Guðrún* eller *Anna*, bruge sin mors fornavn som efternavn, som i (5c–d).

(5)

- a. Guðmundsson 'søn af Guðmundur' – Guðmundsdóttir 'datter af Guðmundur'
- b. Sigurðsson 'søn af Sigurður' – Sigurðardóttir 'datter af Sigurður'
- c. Guðrúnarson 'søn af Guðrún' – Guðrúnardóttir 'datter af Guðrún'
- d. Önnuson 'søn af Anna' – Önnudóttir 'datter af Anna'

Nogle mandnavne kan have to forskellige genitivendelser, *-s* og *-ar*; f.eks. navnet *Sigurður*. I forbindelse med *-dóttir* er det traditionelt at bruge genitivformen *Sigurðar*; jf. (5b), men med *-son* findes begge udgaver, selvom *Sigurðs* er hyppigere (og findes kun i denne sammensætning; genitiven uden for sammensætningen er udelukkende *Sigurðar*).

Grunden til at denne betingelse findes i loven er ikke den at brugen af genitivendelsen i personnavne er ved at forsvinde. Formålet er i højere grad at sikre at navne af udenlandsk oprindelse bliver tilpasset til det islandske bøjningssystem og kan bruges i genitiv i sammensætninger med *-son* og *-dóttir*.

Der findes selvfølgelig islandske substantiver og navne som ikke har en klar genitivendelse, d.v.s. de har en nullendelse, f.eks. nom. sing. *foss*, gen. *foss* 'vandfald' og mandnavnet *Gils*, hvor genitivendelsen *-s* er blevet assimileret til rodens *s*. Det samme ville også ske i fremmednavne som f.eks. *Frans*, *Jens*, *Lars*, *Mars* og *Nils*. I navne som ender på en konsonant + *s* kan en nullendelse i genitiv derfor anses for normal.

Den anden betingelse er at et fornavn ikke må være i modstrid med det islandske sprogsystem, jf. (4c). I bemærkninger til lovforslaget er det islandske sprogsystem forklaret som ”samling af de regler som har vundet hævd i det islandske sprog”. Formålet med denne betingelse er ikke mindst at forhindre at traditionelle navne bliver forandret. For eksempel betragtes mandnavnene (nominativformer) *Guðmund* og *Þorstein* som en overtrædelse af de gamle traditionelle navne *Guðmundur* og *Þorsteinn* og kan derfor ikke tillades. I nogle tilfælde må navne uden nominativendelse dog betragtes som traditionelle, ifølge principperne i arbejdsreglene i (1)–(3) ovenfor. Det gælder f.eks. mandnavnene *Erling* og *Svanberg* ved siden af de ældre *Erlingur* og *Svanbergur*. Denne betingelse tilslutter også at forebygge nydannelser som er i modstrid med islandske orddannelsesprincipper, f.eks. sammensætninger med tre hoveddele som *Guðmundrún*, *Guðmundþáll* og *Ragnbildmundur*. Denne betingelse forhindrer også at navne som indeholder lydforbindelser som ikke findes i det islandske lydsystem kan godkendes. Det gælder f.eks. forbindelserne *tsj*, *dsj* eller *dji* i navne som *Charles* eller *Jean*. Et navn skal også passe ind i bøjningssystemet. Kravet om en genitivendelse er allerede nævnt.

Den tredje betingelse er at navnet skal skrives ifølge almindelige islandske retskrivningsregler, undtagen de tilfælde hvor en anden skrivemåde har vundet hævd, jf. (4c). I bemærkninger til lovforslaget henvises til retskrivningsregler udstedt af kulturministeriet (nr. 132/1974 og 261/1977 i *Stjórnartíðindi* B). De fleste navne der bliver afvist fordi de ikke opfylder denne betingelse er af udenlandsk oprindelse og deres skrivemåde svarer ikke til deres udtale i islandsk. Som eksempel kan nævnes navne hvor navnets udtale i islandsk kræver en skrivemåde med accent over et vokaltegn. I (6) anføres nogle eksempler af skrivemåder som er blevet afvist i de sidste år; i parentes gives den anbefalede islandske skrivemåde.

(6)

Arianna (Arianna), Amelia (Amelía), Anastasia (Anastasía), Isabella (Ísabella), Julian (Júlían), Mario (Marío), Niels (Níels), Nora (Nóra), Rosita (Rósíta)

I mange tilfælde er navne blevet afvist fordi de er skrevet med *th* eller *ph* hvor almindelig islandsk skrivemåde ville være med *t* eller *f*. I (7) vises nogle eksempler af denne type (hvor der i nogle tilfælde også mangler accenttegn) med den anbefalede islandsk skrivemåde i parentes.

(7)

Anthon (Anton), Júðith (Júdit), Katharína (Katarína), Lisbeth (Lísbet), Mikhael (Mikhael), Ralph (Ralf), Stephan (Stefán, Stefan), Tímótheus (Tímóteus)

I mange tilfælde er navne blevet afvist på grund at de skrives med bogstavene *c* og *z* som ikke bruges i islandsk retskrivning. Eksemplerne i (8) indeholder alle *c* eller *z* og nogle andre ejendommeligheder som ikke er i overensstemmelse med almindelig islandsk retskrivning; de er derfor blevet afvist. I parentes vises den anbefalede islandske skrivemåde.

(8)

Baltazar (Baltasar), Cecilía (Sesilía), Cesar (Sesar), Christiana (Kristjana), Christa (Krista), Conny (Konní), Dominic (Dóminík, Dómíník), Eliza (Elísa), Franzisca (Fransiska), Hector (Hektor), Lucia (Lúsía), Marz (Mars), Mizt (Mist), Rebecca (Rebekka), Spartacus (Spartakus), Veronica (Verónika, Veróníka), Vincent (Vinsent)

Forskellige andre ting kan nævnes. Navnene i (9) anføres som eksempler på andre typer af skrivemåder som ikke er blevet godkendt; den anbefalede islandske skrivemåde vises i parentes.

(9)

Dyljá (Diljá), Erykah (Erika), Kai (Kæ), Liisa (Lísa), Maia (Mæja), Patryk (Patrik), Siv (Sif), Sybilla (Sibilla)

Til gengæld findes mange navne med skrivemåde som ikke kan anses som passende islandsk retskrivning, men er trods det blevet godkendt, fordi disse skrivemåder er blevet brugt i Island og må betragtes som traditionelle ifølge principperne i (1)–(3) ovenfor. I (10) anføres nogle eksempler på godkendte navne med uislandske skrivemåder. I mange tilfælde findes det samme navn også med almindelig islandsk skrivemåde, som i (10) vises i parentes, men der er nogle tilfælde hvor en korrekt islandsk skrivemåde sandsynligvis aldrig er blevet anvendt og de er markeret med et spørgsmålstegn.

(10)

Anthony (Antóní), Bruno (Brúnó), Christian (Kristján), Christopher (Kristófer), Evelyn (Evelín?), Jack (Djakk?), Joshua (Jósúa), Patrick (Patrik), Sophus (Sófus), Theresa (Teresa), Zophonías (Sófónías, Sófonías)

Den fjerde betingelse i artikel 5 foreskriver at en pige skal få et kvindenavn og en dreng skal få et mandnavn, jf. (4d) foroven. Det betyder at intet navn kan være både et kvindenavn og et mandnavn, medmindre det traditionelt findes som både kvindenavn og mandnavn, men den slags navne findes sandsynligvis ikke i islandsk. I islandsk er der tre grammatiske køn, hankøn, hunkøn og intetkøn, og fire kasus, nominativ, akkusativ, dativ og genitiv. Trods det må nominativen betragtes som den vigtigste kasus og navnelisten, som offentliggøres ifølge navneloven, indeholder kun navnenes nominativform.

Der er ikke altid direkte sammenhæng mellem navnebærerens køn og navnets grammatiske køn. Blandt islandske navne findes mandnavnene *Sturla* og *Skúta* som har hunkønsbøjning (henholdsvis akk./dat./gen. *Sturlu* og *Skútu*). En klasse kvindenavne har nominativendelsen *-ur* som er en karakteristisk hankønsendelse: *Auður*, *Gerður*, *Gunnur*; *Hildigunnur*, *Ragnheiður*, *Sigríður*. I de andre tre kasus er deres bøjning dog en klar hunkønsbøjning (akk. *-i*, dat. *-i*, gen. *-ar*). Disse navne er traditionelle og populære islandske kvindenavne, men til denne klasse hører også mindre almindelige kvindnavne som *Ilmur* eller *Hleiður*. De opfattes af mange som mandnavne fordi nominativen ligner et hankønsord og ved siden af *Ilmur* findes der også hankønsordet *ilmur* 'duft'. Mandnavnet *Blær* (akk. *Blæ*, dat. *Blæ*, gen. *Blæs*) forekommer i Halldór Laxness' *Brekkukotsannáll* (1957) som et kvindenavn og det har sat i gang en efterspørgsel efter kvindenavnet *Blær*. Alle disse ønsker er dog blevet afvist på grund af denne betingelse i loven, selvom kvindenavnet *Blær* ville have en anden bøjning end mandnavnet *Blær* (Margrét Jónsdóttir 2001). Mange fremmednavne bærer ikke noget klart morfologisk kønsmærke i nominativ, f.eks. mandnavnet *Jóel* og kvindenavnet *Bóel* (selvom de har forskellig bøjning med henholdsvis *-s* og *-ar* i genitiv), så det kan være svært at beslutte hvad der skal betragtes som et mandnavn og hvad som et kvindenavn, uden at tage hensyn til hele bøjningen.

Den sidste betingelse i artikel 5 foreskriver at et personnavn ikke må dannes på en måde som kan gøre navnebæreren fortræd, jf. (5e) ovenfor. Denne betingelse er tiltænkt som beskyttelse for børn mod at bære et navn som kan vække anstød. Navne som pigenavnet *Satanía* og drengenavnene *Lusifer* og *Finngálkn* (en mytologisk skabning, halvdelen mand og en anden halvdel dyr, efterkommer af en kat og en ræv) er blevet afvist på grund af denne betingelse, men den er meget sjældent brugt.

Betingelserne i artikel 5 er i det hele taget meget mindre stringente end betingelserne i den ældre navnelov fra 1991 hvor artikel 2 beskrev blandt andet at et fornavn skulle være islandsk eller have vundet hævd i det islandske sprog. Under den ældre navnelov kunne kun de fremmednavne optages som allerede var i

brug og havde vundet hævd i det islandske sprog, men nye fremmednavne kunne ikke optages, selvom de var fuldstændig tilpasset, både fonologisk og morfologisk set. I den nye lov er der ikke længere et krav om at et fornavn skal være islandsk; en betingelse som må være meget svært at vurdere. Hvis navnet er tilpasset til det islandske lyd- og bøjningssystem og har en islandsk skrivemåde så kan det godkendes. Det betyder at der er intet krav om at navnet skulle være dannet af islandske ord og under loven er det ikke muligt at afvise meningsløse lydrækker som *Skjarþur* eller *Skunnar*. I bemærkninger til lovforslaget står at det ville være svært at komme op med kendemærker hvor man kunne skelne mellem fremmede navnestammer som f.eks. *Vilm-* i kvindenavnet *Vilma* og navnestammer som *Skjarþ-* eller *Skunn-*; fra et islandsk synspunkt er alle tre meningsløse lydrækker. Men trods alt er der måske ikke stor sandsynlighed for at forældre ville ønske at give deres barn et navn som *Skjarþur* eller *Skunnar* og derfor er det bedst at have tillid til forældrenes smag i navngivningen.

Melleminavne

Loven fra 1996 tillader en type navne som ikke findes i ældre navnelovgivning i Island: *melleminavne*. Grunden til at melleminavne blev medtaget i den nye navnelov er blandt andet at i samfundet er der stor efterspørgsel efter melleminavne, og selvom de ikke har været tilladt i tidligere lovgivning, bærer mange islændinge melleminavne, fordi før den tidligere navnelov fra 1991 og oprettelsen af personnavneudvalget var der ikke noget systematisk opsyn med navngivning i Island.

En kort oversigt over artikel 6 fra kapitel tre om melleminavne er i (11):

(11)

- a. Ét melleminavn kan gives til et barn i tillæg til dets fornavn eller fornavne. Et melleminavn kan gives til enten pige eller dreng.
- b. Et melleminavn skal være dannet fra islandske ordstammer eller have vundet hævd i det islandske sprog, men et melleminavn kan dog ikke have en nominativendelse.
- c. Navne som kun er traditionelle som fornavne kan ikke optages som melleminavne. Et navn, som bæres af forældre, kan optages i genitiv som melleminavn.
- d. Melleminavne dannet af et fornavns genitivform med *-son* 'søn' eller *-dóttir* 'datter' tilføjet er ikke tilladt.

- e. Et mellemnavn, som afviger fra betingelserne i (11a–c), kan optages under den omstændighed hvor ansøgerens helsøskende, forældre eller bedsteforældre bærer eller har båret navnet som fornavn eller mellemnavn.
- f. Et mellemnavn skal skrives ifølge almindelige islandske retskrivningsregler, undtagen de tilfælde hvor en anden skrivemåde har vundet hævd.
- g. Et mellemnavn må ikke dannes på en måde som kan gøre navnebæreren fortræd.

I bemærkninger til lovforslaget nævnes *Bláfeld*, *Mosfells*, *Sædal*, *Vatnsnes* og *Önffjörð* som eksempler på mellemnavne som er dannede fra islandske ordstammer, jf. betingelsen i (11b). Til gengæld ville navne som *Marcher* og *Öder*, som ikke er af islandske ordstammer, kun være tilladt hvis de har vundet hævd i det islandske sprog. Her behandles begrebet *hævd* efter arbejdsreglerne i (1)–(3) ovenfor.

Det samme mellemnavn kan bæres af begge køn og derfor er det nødvendigt at tage hensyn til grammatisk køn ved dannelsen af mellemnavne i det islandske sprog som adskiller tre grammatiske køn: hankøn, hunkøn og intetkøn. Selvom der ikke altid er direkte sammenhæng mellem biologisk køn og grammatisk køn i islandsk navneskik, jf. diskussionen ovenfor, er et hankønsord næppe passende som et kvindenavn eller et hunkønsord som et mandsnavn. Loven beskriver at et mellemnavn ikke kan have en nominativendelse. Et navn uden nominativendelse ligner et intetkønsord, fordi intetkønsord altid er uden endelse i nominativ, mens de fleste hankønsord (og nogle kvindenavne) har en nominativendelse. Navne som *Bláfeldur*, *Blómkvistur*, *Haffjörður*, *Ísbólmi*, *Ísbólmur* og *Sædalur* er alle sammensætninger med et hankønsord og derfor ikke passende som mellemnavne for kvinder. De har alle sammen en nominativendelse (*-ur* eller *-i*) og opfylder derfor ikke den sidstnævnte betingelse i (11b). Derimod kan de godkendes som mellemnavne uden nominativendelsen: *Bláfeld*, *Blómkvist*, *Haffjörð*, *Ísbólmi* og *Sædal*.

Navne som kun er traditionelle som fornavne kan ikke optages som mellemnavne, jf. (11c). Det betyder at almindelige fornavne, som kvindenavnene *Agnes*, *Guðrún* og *Pórdís* eller mandsnavnene *Erling*, *Hermann* og *Jón* ikke er tilladt som mellemnavne, selvom de ikke har en endelse i nominativ.

Det oprindelige lovforslag beskrev at en genitivform af et fornavn, f.eks. *Egils* (af mandnavnet *Egill*) eller *Guðrúnar* (af kvindenavnet *Guðrún*) ikke kunne optages som et mellemnavn. I bemærkninger til lovforslaget siger at grunden til det er at i islandsk er der ingen tradition for dobbelte patronymer og denne betingelse er tænkt som en afværgelse af "forklædte" dobbelte patronymer, som

f.eks. *Jón Guðrúnar Egilsson* ('Jón søn af Guðrún og Egill') og *María Egils Guðrúnardóttir* ('María datter af Egill og Guðrún'). Denne betingelse blev alligevel forandret i Altingets behandling af lovforslaget (efter et forslag fra Altingets Rets- og Kirkeudvalg) i forbindelse med forandring af artikel 8 som handler om patronymnavne, jf. diskussionen forneden. Denne forandring var påtænkt for at gøre det muligt for et barn at bære både sin mors og sin fars fornavn som patronym. Loven blev derfor vedtaget med tilladelsen i (11c) om at et navn, som bæres af forældre, kan optages i genitiv som mellemnavn – dog uden tilføjelsen *-son* 'søn' eller *-dóttir* 'datter' og uden bindeordet *og* eller et bindestreg (jf. Rets- og Kirkeudvalgets betænkning).

Patronymnavne

Den islandske tradition er at bruge som efternavn farens eller morens fornavn i genitiv med tilføjelsen af *-son* 'søn' eller *-dóttir* 'datter'. I 1600-, 1700- og 1800-tallet optog nogle islændinge efternavne, især de som rejste udenlands for at studere på universitetet. Fra denne tid er efternavne som f.eks. de latiniserede *Vídalín* og *Thorlacius* (sandsynligvis fra stednavnet *Víðidalur* og patronymet *Þorláksson*), endvidere navne som *Stephensen* og *Thorarensen* som er daniserede islandske patronymer (fra *Stefánsson* og *Þórarinnsson*) eller *Gröndal* og *Hjaltested* som er daniserede stednavne i Island (sandsynligvis *Grænidalur* og *Hjaltastaður*). Ved begyndelsen af 1900-tallet var der heftig diskussion om efternavne i Island med stærke proponenter af efternavne og opponenter. Under navneloven fra 1913 var tilladt at optage nye efternavne og fra perioden fra 1913 til 1925 findes der mange islandske efternavne, f.eks. *Bjarnar*, *Björnson*, *Eggerz*, *Egilson*, *Kamban*, *Líndal* og *Norðfjörð*.

Med navneloven fra 1925 er det ikke længere muligt at optage nye efternavne; artikel 2 beskriver: "Herefter kan ingen optage nye efternavne." Loven beskrev at de som havde optaget efternavne før loven fra 1913 trådte i kraft og deres efterkommere kunne beholde deres efternavne. De som havde optaget efternavne under loven fra 1913 og deres børn kunne beholde dem. Formålet var åbenbart at alle de nye efternavne som blev optaget under loven fra 1913 skulle forsvinde, fordi kun de som optog et nyt efternavn og deres børn kunne beholde dem – men ikke deres børnebørn eller andre efterkommere.

Dette formål blev ikke opnået fordi i perioden fra 1925 frem til 1991 var der ikke noget systematisk opsyn med navngivning i Island, og efternavne fra tiden 1913–25 levede videre og desuden blev mange udenlandske efternavne taget op. Forbuddet mod nye efternavne blev fortsat i navneloven fra 1991, og denne lov

blev mere systematisk gennemført end de ældre lov (af justitsministeriet og det centrale navnerregister). Nugældende navnelov, nr. 45 fra 1996, fortsætter stadigvæk forbuddet mod optagelsen af nye efternavne, men alle de som bar et efternavn da loven fra 1991 trådte i kraft og deres efterkommere kan beholde dem. Grunden til det fortsatte forbud mod nye efternavne er navnelovsudvalgets opfattelse at brugen af efternavne truer den islandske patronymtradition.

En af de største nydannelser i den nugældende lov fra 1996 var indførelsen af mellemnavne. Loven beskriver (artikel 7) at de som har lov til at bære efternavne kan forandre sine efternavne til mellemnavne. Det var navnelovsudvalgets opfattelse at mellemnavne ikke truer den islandske patronymtradition på samme måde som efternavne, fordi de som har et mellemnavn også vil have et patronym registreret i det centrale navnerregister, d.v.s. et mellemnavn kan aldrig erstatte et patronym ligesom et efternavn (jf. navnelovsudvalgets bemærkninger til lovforslagets tredje kapitel). Trods det er der ikke noget som forhindrer brugen af et mellemnavn som et efternavn udenfor det centrale navnerregister.

Både mellemnavne og efternavne er næsten ubøjelige eller helt ubøjelige og er derfor ikke velegnet til det islandske sprog. Entalsbøjningen af hankønsordet *fjörður* 'fjord' vises i (12a). Et mellemnavn eller efternavn dannet af ordet *fjörður*, f.eks. *Snæfjörð*, vil sædvanligvis ikke have en nominativendelse (og under loven kan mellemnavne ikke have en nominativendelse som nævnt ovenfor). Hvis navnebæreren er en mand er genitiven sædvanligvis *Snæfjörðs*, men ikke *Snæfjarðar*, og dativen *Snæfjörð*, men ikke *Snæfirði*, jf. (12b). Hvis navnebæreren er en kvinde kan genitiven ikke få endelsen *-s* fordi *-s* udelukkende er en hankønsendelse i islandsk; derimod vil endelsen *-ar* gøre krav på rodformen *fjarð-* (med *a*-brydelse) men ikke *fjörð-* (med *u*-brydelse). Resultatet blir derfor genitiv uden endelse, *Snæfjörð*, jf. (12c).

(12)

	a.	b.	c.
<i>nom.</i>	fjörður	Egill Snæfjörð	Þorgerður Snæfjörð
<i>akk.</i>	fjörð	Egil Snæfjörð	Þorgerði Snæfjörð
<i>dat.</i>	firði	Agli Snæfjörð	Þorgerði Snæfjörð
<i>gen.</i>	fjarðar	Egils Snæfjörðs	Þorgerðar Snæfjörð

Mellemnavne og efternavne vil derfor altid bære uislandske træk fordi bøjningen af helt islandske ord (næsten) forsvinder. Mellemnavne og efternavne passer på denne måde ikke vel ind i det islandske sprogsystem, og derfor er der ikke muligt at sætte en betingelse i loven om at et mellemnavn ikke kan overtræde det islandske sprogsystem.

Som allerede nævnt er islandske patronymer dannet af farens eller morens fornavn i genitiv med tilføjelsen af *-son* 'søn' eller *-dóttir* 'datter', jf. eksemplerne i (5) ovenfor. Kapitel tre i nugældende navnelov handler om patronymer, hvor der står blandt andet:

(13) Enhver skal bære som patronym sin fars eller mors fornavn, medmindre han har lov til at bære et efternavn og vælger at gøre det. Det er også tilladt at bære begge sine forældres fornavne eller et efternavn, som han har lov til, i tillæg til et patronym (fars eller mors fornavn). Et barn hvis far ikke er opgivet kan bære sin morfars fornavn som patronym.

Bestemmelsen om at det skulle tillades at bære begge forældres fornavne som patronymer var ikke i navnelovsudvalgets lovforslag, men blev indsat efter et forslag fra Altingets Rets- og Kirkeudvalg. I lovforslaget og ældre navnelov skulle forældrene altid vælge enten farens eller morens fornavn som patronym. Muligheden for at bære to patronymer var en nyhed og formålet var at nå frem ligestilling af begge forældre. I den islandske tradition bærer de fleste deres fars fornavn som patronym, men børn som bærer deres mors fornavn som patronym var i fleste tilfælde børn af enlige mødre. Det var meget sjældent at et barn af gifte forældre bar morens navn som patronym og det ville af mange opfattes som vanærende for faren. Altinget fandt det vigtigt at nå frem ligestilling på dette område.

Efter loven er det muligt at bære begge forældres fornavne som patronym, i hvilket rækkefølge som helst, jf. eksemplerne i (14).

(14)

- a. Pétur Guðrúnarson Jónsson – 'søn af Guðrún og Jón'
- b. Pétur Jónsson Guðrúnarson – 'søn af Jón og Guðrún'
- c. Guðrún Steinunnardóttir Jónsdóttir – 'datter af Steinunn og Jón'
- d. Guðrún Jónsdóttir Steinunnardóttir – 'datter af Jón og Steinunn'

Det er ikke tilladt at bruge bindeordet *og* eller en bindestreg. De som har lov til bære et efternavn kan også bære ét patronym (fars eller mors fornavn). Som nævnt ovenfor er det også muligt at optage sin fars eller mors fornavn i genitiv (uden *-son* eller *-dóttir*) som et mellemnavn.

Islandske statsborgere af udenlandsk oprindelse

Betingelserne for dannelsen af fornavne i nugældende navnelov som blev beskrevet ovenfor gælder ikke om islandske statsborgere af udenlandsk oprindelse eller deres børn. Et barn hvis forældre (den ene eller begge to) er eller har været udenlandske statsborgere kan få et fornavn og/eller mellemnavn som afviger fra betingelserne som blev beskrevet ovenfor. Trods det skal barnet få ét fornavn som opfylder lovens betingelser om fornavne. En islandsk statsborger af udenlandsk oprindelse kan beholde sit navn eller sine navne uforandrede. Hvis han ønsker kan han også optage et islandsk fornavn, mellemnavn og/eller patronym som opfylder betingelserne i nugældende navnelov.

Slutsord

Selvom den nugældende navnelov fra 1996 i mange henseender er mindre begrænsende end loven fra 1991 er mange af personnavneudvalgets kendelser omstridte i samfundet. Kendelserne offentliggøres på nettet (<http://www.rettarheimild.is/mannanofn>) og de har vakt stor interesse hos medierne. Mediernes behandling bygger dog desværre ofte på utilstrækkeligt kendskab til loven og personnavneudvalgets ræsonnement, og kritikken er derfor ofte urimelig.

Et af formålene med den nugældende lov fra 1996 var at opnå større frihed i navngivning i Island, men samtidig at bevare islandske navne og den islandske navnetradition, især patronymtraditionen. Et af de vigtigste ræsonnementet for større frihed er at forældrenes ret i deres barns navngivning er større end myndighedernes ret, medmindre navnet er til ulempe for barnet. I Island bliver de fleste ansøgninger om fornavne afvist fordi de ikke opfylder lovens krav om islandsk retskrivning. I de fleste tilfælde er det fordi det ansøgte navn har en helt eller delvis udenlandsk skrivemåde, jf. eksemplerne i (6)–(10) ovenfor. Når loven revideres i fremtiden så bliver det formodentlig diskuteret om dette krav bør ændres på en eller anden måde. Fra et synspunkt er det først og fremmest spørgsmålet om menneskets ret til at stave sit eget navn (på en personlig måde) og fra et andet synspunkt viljen til at undgå forvirringen og det ubehag for alle (ikke mindst navnebæreren selv) som opstår når det samme navn kan staves på flere forskellige måder.

Litteratur

Alþingistiðindi. Alþingi, Reykjavík.

Guðrún Kvaran og Sigurður Jónsson frá Arnarvatni. 1991. *Nöfn Íslendinga*. Heimskringla, Háskólaforlag Máls og menningar, Reykjavík.

Halldór Ármann Sigurðsson. 1993. Heimil nöfn og óheimil: Um 2. grein mannanafnalaganna. *Íslenskt mál og almenn málfræði* 15:7–37.

Lagasafn – íslensk lög 1. október 2007: <http://www.althingi.is/vefur/lagasafn.html>

Mannanafnaskrá: <http://www.rettarheimild.is/mannanofn>

Margrét Jónsdóttir. 2001. Karlmannsnafn eða kvenmannsnafn? Um nafnið *Blær*. *Íslenskt mál og almenn málfræði* 23:191–201.

Stjórnartíðindi. Dóms- og kirkjumálaráðuneytið, Reykjavík.

Summary

This paper describes some aspects of the current law on personal names in Iceland. The current law, no. 45 from 1996, came into force on 1 January 1997, replacing an earlier law from 1991. The first laws on Icelandic personal names were passed in 1913 in the middle of a heated debate regarding family names, which at the time were becoming increasingly popular at the expense of the ancient tradition of patronymics. The laws of 1913 allowed family names, but the debate continued, and in 1925 a new law was passed establishing a prohibition against the adoption of new family names, which has lasted until this day. The laws of 1925 and 1991 contained the condition that all personal names be Icelandic, unless the name had a tradition in Icelandic. This condition became very controversial and was removed in the less stringent law of 1996.

The current law prescribes the following conditions for a first name: The name must be able to take a genitive ending, unless the name has a tradition in Icelandic without such an ending. The name may not violate the linguistic structure of Icelandic. The name must be written in accordance with Icelandic orthographic practice, unless there is a tradition in Icelandic for a different spelling. A boy must be given a boy's name and a girl must be given a girl's name. A name may not cause the bearer any harm.

While the current law still upholds the prohibition against the adoption of new family names, it permits a new category of names, so-called middle names. Middle names resemble family names in that the same middle name may be given to

both boys and girls; all members of the same family may thus bear the same middle name. The law requires that middle names be as gender-neutral as possible in a language that distinguishes three grammatical genders: masculine, feminine, and neuter. Consequently, a middle name may not have an ending in the nominative, a condition that makes them resemble neuter substantives. A name that is a traditional boy's or girl's first name may not be adopted as a middle name. A parent's name in the genitive may be adopted as a middle name.

In the Icelandic tradition of patronymics, children carry either their father's or their mother's first name (in the genitive) with the addition of -son 'son' or -dóttir 'daughter'. Thus, Sigurður and Guðrún, the children of Jón and Steinunn, can be named either Sigurður Jónsson or Sigurður Steinunnarson and Guðrún Jónsdóttir or Guðrún Steinunnardóttir. The tradition of a single patronymic has thus always required that parents choose either the father's name or the mother's name to form a patronymic. Under the current law, this is no longer the case. In addition to the permission to adopt a parent's first name in the genitive as a middle name, the current law allows two patronymics, one with the father's name and the other with the mother's name, in whichever order. Thus Sigurður and Guðrún, the children of Jón and Steinunn, may be named Sigurður Steinunnar Jónsson or Sigurður Jóns Steinunnarson and Guðrún Steinunnar Jónsdóttir or Guðrún Jóns Steinunnardóttir with a middle name and one patronymic or, with two patronymics: Sigurður Steinunnarson Jónsson or Sigurður Jónsson Steinunnarson and Guðrún Steinunnardóttir Jónsdóttir or Guðrún Jónsdóttir Steinunnardóttir.

Under the current law, foreigners who have become Icelandic citizens are no longer required to replace their original names with Icelandic names, which was required under the law from 1925. Instead, they can keep their original names and optionally add an Icelandic name.